

ANADOLU'DA TÜRK BAKIRCILIK SANATININ GELİŞİMİ

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

Tarihî devirleri sayarken, **Taş devri** (yontma taş devri-cilâlı taş devri), **Maden devri** (tunç devri)..." gibi devirlere ayırır, bu devirlerde yapılan sanat eserlerini de"gözümüz gibi koruyarak" saklarız.

Türklerin Orta Asya'da iken çok gelişmiş bir edebiyatlarının yanında çok gelişmiş sanatlarının olduğu da bilinmektedir. Orhun yazıtlarının çevresinde bulunan **balbal** ve heykeller; Karakurum (şimdiki adı Harhurum)'daki strupada sergilenen eski Türk eserleri; Moğolistan Millî Müzesi'nde yer alan Türk taş ve mermer eserleri bu sanatın birer izleridir.

Divânü Lügâti't-Türk adlı ilk Türk sözlüğünde geçen "etnolojik" malzeme adları, Türk kültürünün eskiliğine birer belgedir. Halı-kilim-cecim-bakır kap kacak, at koşumları-keçeler-dokuma âlet ve edavatlari-giyim kuşam malzemeleri de gözleri kamaştıracak kadar zengin-dir. Bugün Leningrat'taki "Ermitaj Müzesi"nde yer alan "Altın Elbiseli Adam"ın üzerindeki giyim örneği, o devrin sanat ölçüsünü gözler önüne sermektedir.

Türkler Anadolu'ya bir göçebe kavim olarak gelmemişlerdir. Orta Asya'nın geniş coğrafyasında uyguladıkları şêheser mimarlık anıtlarının birer örneğini Anadolu'da gerçekleştirmişlerdir. Selçuklulardan Osmanlılara ve Cumhuriyetin ilk yıllarına uzanan tarih şeridi içerisinde yapılan han-hamam-çeşme-câmi-türbe-hastahâne-bimarhâne-saray-konak.. v.b. gibi sivil ve askerî yapı örnekleri Batı sanat tarihçilerinin devamlı ilgi odağı olmuştur.

Türk elsanatları da aynı durumdadır: Halıcılık-kilimcilik (zili-cecim-heybe-torba-kolan vb.) -kumaş dokumacılığı-yazmacılık-çitçilik-eğercilik, semercilik, koşumculuk, nalbantlık-yemenicilik-çizmecilik-ağaç işçiliği... ve, BAKIRCILIK.

Bu sanatların yanında, ortadan kaybolmuş veya henüz can çekişen el sanatlarımız...

Bakırcılık başlı başına bir sanat olarak Türk sanat tarihi içinde iz bırakmıştır. Bu konuda çalışmış değerli bakır ustalarının paha biçilmez eserleri dünya müzelerini süslemektedir. Türkiye'de pek çok bakır atölyeleri açılmış, buralarda kendi üsluplarını koruyan malzemeler üretilmiştir. Meselâ, Trabzon, Elazığ, Afyon, Kayseri bakır ustalarının ellerinden çıkmış "ibrik" veya "gügüm"ler farklı karakterdedir. Eski kaynaklardan Afyonkarahisar, Akdağ, Amasya, Ankara, Antakya, Balıkesir, Bayburt, Beypazarı, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Gerede, Giresun, Harput, Harran, Hasankeyf, Isparta, İstanbul, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kütahya, Malatya, Mardin, Musul, Ordu, Safranbolu, Siirt, Sivas, Şam, Tebriz, Tokat, Trabzon gibi şehir ve kasabalarda atölyeler bulunduğunu kaçımız biliriz veya hatırlarız.

Bakır, yalnız Türk sanatı içinde değil, dünya sanatı içinde de oldukça geniş alanda kullanılmıştır. Fakat, Türkler'deki yeri bambaşkadır: Kazan, güğüm, mangal, tabak, bakraç, sabunluk, ateş küreği, ayakkabı çekeceği, ayna, buhurdan, ibrik, çingirak, divit, taş, şamdan, sefer taşı, fincan zarfı, gülab-